

แนวทางการพัฒนารูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านส้มกบ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม Guidelines for developing a homestay that reflects community identity A case study of Ban Som Kob, Chuen Chuen District, Maha Sarakham Province

ณัฐวัฒน์ จิตศีล

อาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤปิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
จังหวัดมหาสารคาม 44150

Nattawat Jitsin

Lecturer, Faculty of Architecture Urban Design and Creative Arts,
Mahasarakham University, Maha Sarakham, Thailand 44150

*Email: nattawat.jitsin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สำนวนศักยภาพของบ้านตัวอย่างในการเป็นพื้นที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านส้มกบ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นชุมชนที่มีศักยภาพทางด้านธรรมชาติ จึงเกิดแนวคิดในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเลือกบ้านตัวอย่างจากเกณฑ์การสนใจของเจ้าของบ้านและอ้างอิงตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยเฉพาะ 4 ด้านเบื้องต้น ได้แก่ 1) ด้านที่พัก 2) ด้านอาหาร 3) ด้านอรรถาธิบายโมติกรรมของเจ้าของบ้าน และ 4) ด้านการนำเที่ยว ซึ่งมีวิธีวิจัยด้วยกัน 3 ขั้นตอน คือ 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) การวิจัยเชิงสำรวจ และ 3) กระบวนการออกแบบ

ผลการวิจัยพบว่า มีบ้านตัวอย่างที่สอดคล้องเกณฑ์คัดเลือกและมีศักยภาพ 4 หลัง ซึ่งลักษณะเป็นเรือนอีสานสมัยใหม่ในรูปแบบทรงชาลุ มีหลังคาจั่วสูง โครงสร้างไม้กึ่งปูน มีทั้งแบบชั้นเดียวและแบบ 2 ชั้น โดยชั้นล่างเป็นก่อดูแลปลูกพืช ชั้นบนเป็นไม้ ประตูหน้าต่างสำเร็จรูป มีรั้วบ้านปลอดภัย พื้นที่นอกบ้านเป็นลานกว้าง มีองค์ประกอบที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีชุมชนจากการวิเคราะห์มีส่วนปรับปรุงและแนวทางในการออกแบบ 3 ประเด็น คือ 1) การจัดพื้นที่ภายในและภายนอกบ้านให้เป็นสัดส่วนโดยคงอัตลักษณ์รูปแบบเรือนอีสานไว้ 2) เพิ่มกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนและให้ทันสมัย และ 3) การจัดกิจกรรมนำเที่ยวโดยจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวรายฤดูกาลที่สะท้อนอัตลักษณ์ด้วยการเรียนรู้วิถีชุมชนร่วมกับป่าโคกขาว การนำพืชผัก สมุนไพรตามฤดูกาลมาตกแต่งและทำอาหาร

คำสำคัญ: ที่พักแบบโฮมสเตย์, ชุมชน, อัตลักษณ์ชุมชน, การพัฒนาการออกแบบ

Abstract

The purpose of the study was to survey the potential of the model homes in homestay accommodation areas of Ban Som Kob, Chuen Chum District, Maha Sarakham Province. A potential natural community is the lung of Maha Sarakham Province. Therefore, the concept of developing and promoting eco-tourism. The sample house selected from the voluntary criteria of the homeowner and referred to the four specific Thai Homestay Standards

are 1) accommodation, 2) food service, 3) homeowner's hospitality, and 4) tourism. There are three research methods: 1) participatory action research, 2) survey research, and 3) design process.

The results are model houses that meet the selection criteria and have potential. It looks like a modern Isaan house in the style of Saudi, with a high gable roof and half-timbered structure. There are both single-tiered and double-tiered types. The ground floor is masonry, wooden upper floor. Prefabricated windows and doors and safe fences area outside the house a courtyard. Some elements represent the identity of the community. Analysis, there are improvements and guidelines for the design of 3 issues: 1) internal space arrangement and outside is the proportion by keep the identity of the modern Isaan house 2) increase activities that are in line with the way of life of the community and keep it up to date, and 3) organizing tour activities by seasonal tourism route map that reflects the identity by learning the community way of life together with Khok Khao Forest, using seasonal plants, vegetables, herbs to decorate and cooking.

Keywords: Homestay, Community, Community identity, Design development

Received: April 18, 2023; **Revised:** July 20, 2023; **Accepted:** August 11, 2023

1. บทนำ

จังหวัดมหาสารคามมีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติค่อนข้างจำกัด เนื่องจากตั้งอยู่ในบริเวณลักษณะภูมิศาสตร์ที่ไม่มีภูเขา น้ำตก หรือแหล่งธรรมชาติอื่น ๆ ที่โดดเด่น แต่ในจังหวัดมหาสารคามยังมีป่าโคกขาวที่ตั้งในเขตอำเภอชื่นชม ที่เป็นผืนป่าขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัด ซึ่งในอดีตผืนป่าแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ตามลักษณะของป่าเบญจพรรณ แต่จากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการถางป่ารุกกล้าเข้ามาเรื่อย ๆ มีผลทำให้ผืนป่าเสื่อมโทรม ที่ผ่านมามีหลายองค์กรได้จัดโครงการและกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่อยู่รายรอบผืนป่า เพื่อพลิกฟื้นผืนป่าดังกล่าวให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม ทำให้ปัจจุบันผืนป่าโคกขาวสามารถกลับมาเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สนองตอบทั้งคนและสัตว์ได้อีกครั้ง นอกจากประโยชน์เชิงอนุรักษ์แล้ว ป่าโคกขาวยังสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้อีกหลายประการ เช่น เป็นซูปเปอร์มาร์เก็ตของชุมชน เป็นพื้นที่ต้นน้ำ เป็นห่วงโซ่อาหาร เป็นปอดของจังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดใกล้เคียง แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการมุ่งเน้นการศึกษาการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รวมถึงสมุนไพรท้องถิ่นภายในป่าโคกขาว จึงได้เล็งเห็นคุณค่าประโยชน์จากพลังบำบัดของป่าในการเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสุขภาพ การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อธรรมชาติบำบัดกลุ่มนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยที่ใส่ใจสุขภาพ และต้องการมาสัมผัสกับธรรมชาติรอบตัว เพื่อฟื้นฟูพลังกายใจที่ได้รับผลกระทบสะสมจากชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็น ความเครียดจากการทำงาน โรคเรื้อรังบางชนิด และหากกลุ่มนักท่องเที่ยวเกิดความผ่อนคลายลดภาวะความเครียด อันจะนำไปสู่การมีสุขภาพกาย และใจที่ดี เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับป่าโคกขาว การเรียนรู้และการใช้ประโยชน์พืชและสมุนไพรแต่ละชนิด แนวคิดในการศึกษาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมีรูปแบบกิจกรรมในการเดินทางไปยังธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำลายแก่ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติบำบัดโดยใช้ผืนป่าโคกขาวเป็นพื้นที่การส่งเสริมสุขภาพและใจแก่ผู้มาเยือน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน แต่ในปัจจุบันยังไม่มีแนวทางการสร้างหรือการพัฒนาโฮมสเตย์ในพื้นที่ชุมชนบ้านสัมภัก อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางด้านธรรมชาติดังกล่าวข้างต้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นหาอัตลักษณ์ที่สะท้อนชุมชนบ้านสัมภัก ทั้งรูปแบบเรือนอีสานในปัจจุบันและลักษณะพื้นที่ใช้สอยของเรือน เพื่อให้เป็นส่วนพื้นที่พักสำหรับผู้มาเยือนหรือมาท่องเที่ยวในการให้บริการตอบสนองต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน และสามารถสร้างความพร้อมแก่ชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจมาสัมผัสธรรมชาติในอนาคต ซึ่งมีคำถามในงานวิจัยด้านรูปแบบและพื้นที่ภายในบ้านของบ้านตัวอย่าง ที่ทำการคัดเลือกเป็นกรณีศึกษา

สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนได้หรือไม่ และเชื่อมโยงพื้นที่กิจกรรมในหมู่บ้านได้อย่างไรบ้าง ในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกแห่งของจังหวัดมหาสารคามได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

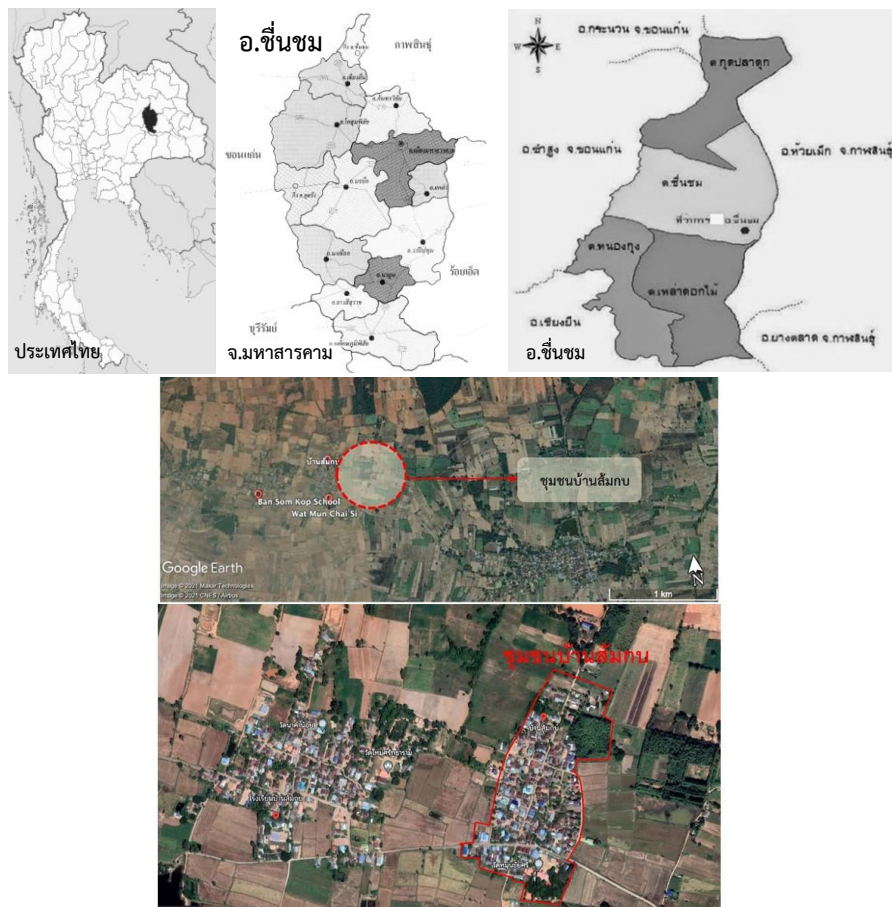
2.1 เพื่อสำรวจความพร้อมของอาคารที่พักโฮมสเตย์ภายในพื้นที่ชุมชนบ้านสัมกบที่มีรูปแบบ และเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมในชุมชน

2.2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านสัมกบ

3. ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยพื้นที่ดำเนินการและบริบทชุมชนคือ ชุมชนบ้านสัมกบ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ดังภาพที่ 1

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา การสำรวจลักษณะอาคารและศึกษาความพร้อมของอาคารที่พักโฮม-สเตย์ในพื้นที่ชุมชน การวิเคราะห์รูปแบบและเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในชุมชน และการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงโฮมสเตย์ของชุมชน

ภาพที่ 1 ที่ตั้งชุมชนบ้านสัมกบ ตำบลเหล่าดง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ที่มา: ตัดแปลงภาพจากโปรแกรม Google Earth เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2564

4. แนวคิดและทฤษฎี

4.1 แนวคิดและมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

ความหมายของโฮมสเตย์ (Homestay) หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องพักร่วมกับเจ้าของบ้านชายคาเดียวกัน และศึกษาวิถีชีวิตไทยหรือวัฒนธรรมไทยโดยมีการจัดบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) เป็นที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ซึ่งหมายถึง บ้านพัก ประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทน

มาตรฐานโฮมสเตย์ กำหนดมาจาก “มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย” หมายถึง โฮมสเตย์ที่จัดบริการอยู่ในมาตรฐาน 10 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านที่พัก 2) ด้านอาหาร 3) ด้านความปลอดภัย 4) ด้านอัยยาศัยไมตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก 5) ด้านรายการนำเที่ยว 6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7) ด้านวัฒนธรรม 8) ด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน 9) ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ และ 10) การประชาสัมพันธ์ (ราชกิจจานุเบกษามาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย, 2555)

แนวทางการพัฒนาการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ให้คงเสน่ห์ มีอัตลักษณ์ และแตกต่าง เพื่อให้ตอบโจทย์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีดังนี้

1) สร้างอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ตัวตนของชุมชน มีความโดดเด่นและเข้มแข็งชัดเจน มีความดั้งเดิมรวมถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชน วิถีถิ่นพื้นเมือง วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร เสื้อผ้า ภูมิปัญญาที่น่าสนใจ ที่สามารถสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวของท้องถิ่น และส่งผ่านไปยังนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักได้ ควรนำเอกลักษณ์ชุมชนมาเป็นจุดพัฒนาศักยภาพของโฮมสเตย์ (นิชากรณัฐ เจริญผล, 2550)

2) สร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของให้กับชุมชน ให้ทุกคนเกิดความรู้สึกรักหวงแหน จนเกิดความภาคภูมิใจ และชักชวนคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากร เพื่อให้เกิดการจัดสรรผลประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยุติธรรมโดยอาศัยความเกื้อกูลและความผูกพันใน ทรัพยากร วัฒนธรรมชุมชนภายใต้ความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีผลประโยชน์ถึงมือ ชาวบ้านผู้ที่เติบโตมากับทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น เล็งเห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนในอนาคต (นิธิเดช ชาติพทุธ, 2549)

3) สร้างความสำคัญต่อการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและเครือข่าย วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาศักยภาพโฮมสเตย์ถือเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนได้อีก หนทางหนึ่งด้วย (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ, 2553)

4) สร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์และท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืนของโฮมสเตย์ อัตลักษณ์เอกลักษณ์ วิถีถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่โดดเด่นและดั้งเดิมของชุมชน ควรมีระบบที่เอื้อให้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมพัฒนาโฮมสเตย์ ชุมชน ทรัพยากรท้องถิ่น ที่มีอยู่อันเป็นการสร้างความรู้สึกผูกพันไปอย่างแนบแน่น (พงศ์เสวก เอนกจันทพร, 2561)

5) สร้างการเชื่อมโยงและบูรณาการโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการท่องเที่ยวที่มุ่ง ความยั่งยืนของชุมชน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) ที่คำนึงถึงการรักษา ทรัพยากรทางธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (กรวรรณ สังขกร, 2555)

4.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งยังช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น (อิทธิพล โกมล, 2553)

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะบุคคล สังคม ชุมชนหรือ

ประเทศนั้นๆ อาจรวมถึงเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่น ๆ (อภิญา เพื่องสกุล, 2546)

อัตลักษณ์ชุมชน หมายถึง รากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกหล่อหลอมให้เกิดมาและใช้ในการยึดเป็นภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณีในการปฏิบัติในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความโดดเด่นหรือความแตกต่างกับสังคมอื่นๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มชุมชน (ชลธิชา มาลาหอม, 2555)

4.4 รูปแบบเรือนสมัยใหม่ในภาคอีสาน เป็นกลุ่มบ้านเรือนที่ปรากฏในภาคอีสานราว พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา มีจุดเริ่มต้นจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ไฟฟ้า ทางรถไฟ ถนน และที่อยู่อาศัยในชุมชนเมือง และชนบทของภาคอีสานภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 ซึ่งส่งผลให้การปลูกสร้างบ้านเรือนในช่วงหลัง ได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบ วัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่จากภายนอกภูมิภาค โดยมีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ได้แก่ 1) เรือนรูปแบบเทศบาลแสดงลักษณะเฉพาะเป็นเรือนชั้นเดียว ยกใต้ถุนสูง หรือเรือน 2 ชั้น โครงสร้างไม้ทั้งหลังหรือกึ่งไม้กึ่งปูน หลังคาจั่วทรงต่ำ พื้นที่ใช้สอยชั้นบนอาจกันห้องเป็นสัดส่วนหรือเปิดโล่ง ใช้ประโยชน์เป็นที่หลับนอน ห้องพระ โถง ส่วนชั้นล่างหรือใต้ถุนเรือนใช้เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ รับแขก ทำครัว ห้องน้ำ และที่จอดรถ 2) เรือนทรงชาลุ มีลักษณะเฉพาะเป็นเรือน 2 ชั้น โครงสร้างกึ่งไม้กึ่งปูน ผังชั้นล่างนิยมก่ออิฐฉาบขาว หลังคาจั่วทรงสูงกว่าเรือนรูปแบบเทศบาล ประตูหน้าต่างสำเร็จรูปมีวงโค้งด้านบน และพื้นที่ใช้สอยแบบเดียวกับรูปแบบเทศบาล และ 3) บ้านจัดสรรและเรือนร่วมสมัยรูปแบบอื่น ๆ มีลักษณะเฉพาะเป็นเรือน 1-2 ชั้น หลังคามีหลากหลายรูปทรง เช่น จั่ว ปันหย้า มนิลา หลังคาทรงแบน เพิงหมาแหงน ลักษณะพื้นที่ใช้สอยจะคล้ายกับ 2 รูปแบบข้างต้น (ธนิศร์ เสถียรนาม และนพดล ตั้งสกุล, 2559)

5. กระบวนการวิจัย

5.1 โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Process of Participatory Action Research; PAR) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และกระบวนการออกแบบ (Design Process)

5.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ดังภาพที่ 2

1) ระยะต้นน้ำ โดยการลงพื้นที่แนะนำโครงการและประชุม เพื่อขอข้อมูลความพร้อมด้านการพัฒนาพื้นที่ชุมชนกับตัวแทนเทศบาลตำบลเหล่าดอกไม้ และได้ข้อสรุปในการคัดเลือกพื้นที่ด้านความสนใจของสมาชิกในชุมชนในการพัฒนา คือ บ้านส้มกบ ร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานภาคีองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม และคณาจารย์และนิสิตสาขาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและภูมิสถาปัตย์

2) ระยะกลางน้ำ รวบรวมข้อมูลจากระยะต้นน้ำสู่การจัดทำแบบร่างและหาแนวทางการศึกษาบริบทชุมชนโดยรอบป่าโคกขาว โดยมีการทำงาน 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การสำรวจบริเวณพื้นที่บ้านที่ต้องการพัฒนาปรับปรุงเป็นพื้นที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ วัดขนาดพื้นที่อาคาร และสัมภาษณ์เกี่ยวกับความพร้อมด้านการปรับปรุงบ้านพัก และข้อจำกัดอื่นๆ ในการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต ส่วนที่ 2 คณะทำงานร่วมกับนิสิตนำไปวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการพื้นที่ และเสนอแนวทางการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน และการปรับปรุงพื้นที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อนำเสนอต่อชาวบ้าน และรวบรวมข้อเสนอแนะโดยการสร้างกระบวนการวิเคราะห์ทรัพยากรชุมชน และการวิเคราะห์อาคาร รูปแบบเรือน และเอกลักษณ์ในชุมชนบ้านส้มกบ

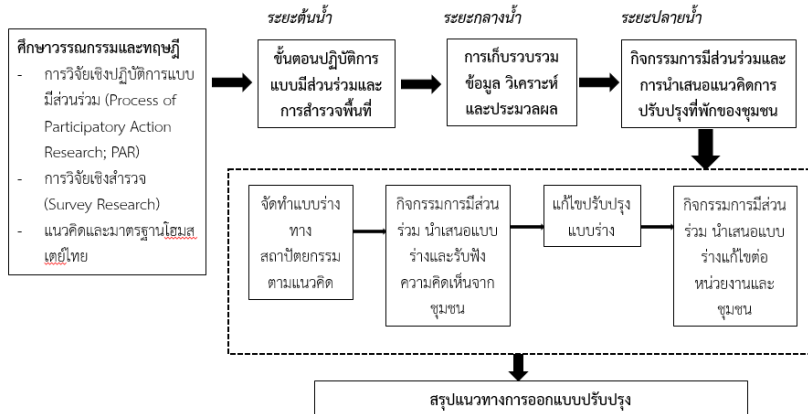
3) ระยะปลายน้ำ การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม นำเสนอการออกแบบ และทุนจำลองสร้างความเข้าใจ ในการเตรียมความพร้อมพื้นที่เพื่อพัฒนาชุมชนเป็นที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ และเสนอแนวคิดการปรับปรุงบ้านตัวอย่าง โดยการสร้างเวทีการทำความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้คุณค่าของชุมชน การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว สร้างแผนการรองรับและกิจกรรมแต่ละฤดูกาล และการเสนอแนวคิดการปรับปรุงที่พักของชุมชน ซึ่งมีกิจกรรม ดังนี้

- กิจกรรมที่ 1 การให้ความรู้ การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชน และวิเคราะห์ของดีชุมชนร่วมกับชาวบ้านและผู้นำในชุมชน

- กิจกรรมที่ 2 นำเสนอผลงาน แนวคิดการปรับปรุงพื้นที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชน

- กิจกรรมที่ 3 การเพิ่มบรรยากาศที่ดีในการรับประทานอาหารในที่พักโฮมสเตย์

- กิจกรรมที่ 4 สรุปกิจกรรมและสะท้อนข้อมูลและอัตลักษณ์ชุมชน

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

6. ผลการดำเนินการวิจัย

6.1 ผลการสำรวจศึกษาความพร้อมของอาคารที่พักแบบโฮมสเตย์ในพื้นที่ชุมชนบ้านลัมกบ

การสำรวจและหาตัวแทนผู้เข้าร่วมการพัฒนาพื้นที่บ้านเพื่อเป็นที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ โดยเกณฑ์การเลือกบ้านตัวอย่างเบื้องต้นมาจากผู้ที่สนใจและสมัครใจของเจ้าของบ้าน และอ้างอิงตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยเฉพาะ 4 ด้านเบื้องต้น เนื่องจากเป็นโครงการตัวอย่างของชุมชนที่เพิ่งเริ่มต้น จึงมีส่วนที่เข้าเกณฑ์เบื้องต้น 4 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1) ด้านที่พัก 2) ด้านอาหาร 3) ด้านอ้อยาศัยไม่ตรีของเจ้าของบ้าน และ 4) ด้านการนำเที่ยว เป็นเกณฑ์ที่บ้านตัวอย่างมีความพร้อมตามมาตรฐานโฮม สเตย์ไทยเบื้องต้น ซึ่งผลการสำรวจและความพร้อมพบว่า มีบ้านที่มีความพร้อมซึ่งวัดจากเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ 4 ด้านข้างต้น ทั้งหมด 4 หลังจากทั้งหมด 5 หลัง ถอนตัวจากโครงการ 1 หลัง เนื่องจากภายในบ้านยังขาดความพร้อมด้านพื้นที่พัก โดยมีตำแหน่งบนฝั่งและบริบทโดยรอบชุมชนบ้านลัมกบ ที่หมายเลข 1 หมายเลข 2 หมายเลข 3 และหมายเลข 4 ดังภาพที่ 1

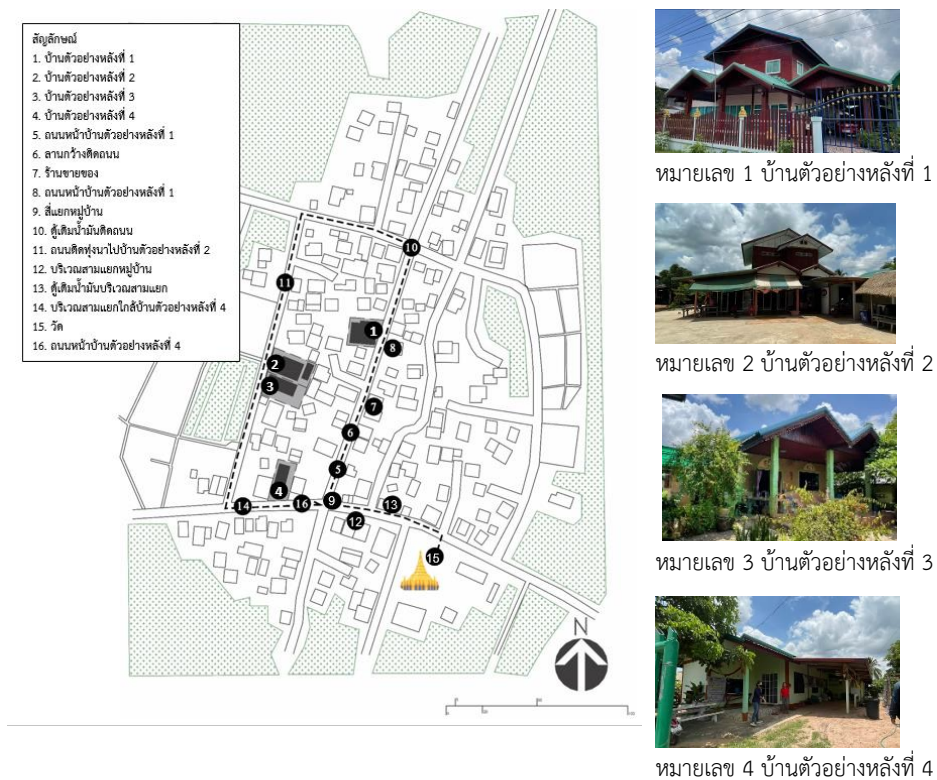
6.2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบและเอกลักษณ์ของบ้านตัวอย่าง

การนำไปสู่การหาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงโฮมสเตย์ สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของบ้านตัวอย่างที่มีข้อดีแตกต่างกัน และวิเคราะห์หาแนวทางการออกแบบ ปรับปรุงและพัฒนาไปสู่โฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนได้ ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 3 รายละเอียดดังนี้

1) รูปแบบเรือนแบบร่วมสมัยแบบทรงชาอุ ซึ่งลักษณะบ้านมี 2 รูปแบบ คือ บ้าน 2 ชั้นและบ้านชั้นเดียว โดยทั้ง 4 หลัง มีผนังชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูน และชั้น 2 ผนังไม้ โครงสร้างไม้เก้งปูน หลังคาจั่วสูงกว่ารูปแบบเรือนเทศบาล

2) พื้นที่ภายนอกบ้าน ทุกหลังมีพื้นที่ลานหน้าบ้านที่สามารถทำกิจกรรมกลางแจ้งได้หลากหลาย และยังมีองค์ประกอบของกิจกรรมในรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชน ได้แก่ ยิ่งฉาง แผลงผัก ศาลาพักผ่อน เล้าไก่ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ สร้างกิจกรรมวิถีชุมชนและรองรับนักท่องเที่ยวได้

3) พื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน มีพื้นที่ว่างภายในที่มีลักษณะการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนของพื้นที่นอน พื้นที่ครัว และพื้นที่ห้องน้ำชัดเจนในบ้านหลังที่ 3 และ 4 ส่วนหลังที่ 1 และ 2 การแบ่งพื้นที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งพื้นที่ว่างภายในบ้านสามารถใช้เป็นพื้นที่กิจกรรมภายในร่มได้

ภาพที่ 3 ผังชุมชนหมู่บ้านสัมกับและตำแหน่งบ้านตัวอย่างในงานวิจัย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ศักยภาพของบ้านตัวอย่างและแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาแบบ โฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน

บ้านตัวอย่าง	ลักษณะและองค์ประกอบด้านที่พิก	ศักยภาพ
บ้านหลังที่ 1 	- บ้าน 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ 288 ตร.ม. - ชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูน ชั้นบนไม้ - มีรั้วและประตูรั้ว หลังคาจั่ว - มีเฉลียงหน้าบ้านและลานด้านข้าง - มีแปลงผัก	พื้นที่ภายนอกของบ้านมีศักยภาพในการจัดทำเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมหรือเป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมเพื่อต้อนรับหรือรองรับแขกหรือนักท่องเที่ยวที่มาพัก Homestay
บ้านหลังที่ 2 	- บ้าน 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ 381 ตร.ม. - ชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูน ชั้นบนไม้ มีรั้วและประตูรั้วหน้าบ้าน หลังคาจั่ว - มีลานกลางแจ้งหน้าบ้าน - มีศาลาพักผ่อน - มียุ้งฉาง - ถังสูงสำหรับเก็บน้ำ - มีร้านขายของ	- หน้าบ้านติดกับทุ่งนาทำให้ได้มุมมองกว้างและได้บรรยากาศชุมชนเกษตรกรรมในฤดูทำนา - หน้าบ้านมีลานโล่งกว้างทำกิจกรรม เช่น พบปะพูดคุย หรือใช้เป็นลานตากข้าว จัดเก็บข้าวหรือพืชผลทางการเกษตร - ภายในบ้านมีพื้นที่กว้างขวาง - มีพื้นที่ภายในโล่ง สามารถจัดเป็นส่วนที่นอนได้จำนวนมาก

บ้านตัวอย่าง	ลักษณะและองค์ประกอบด้านที่พึง	ศักยภาพ
	- พื้นที่ภายในโล่งสามารถจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน	
บ้านหลังที่ 3 	- บ้านคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นเดียว ขนาดพื้นที่ 153 ตร.ม. มีรั้วและประตูรั้วหน้าบ้าน - มีพื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว - มีเล้าไก่ - มียุ้งฉาง - พื้นที่เก็บฟาง - มีแปลงปลูกผัก - พื้นที่ภายในบ้านเป็นสัดส่วน	- เจ้าของบ้านสามารถประกอบอาหารไทยและอาหารอีสานได้ - สามารถรับแขกได้ในช่วงเดือนพฤษภาคม-กุมภาพันธ์ - มีพื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว - หน้บ้านติดทุ่งนาได้มุมมองที่ดีในช่วงต้นข้าวออกรวง - บ้านตั้งอยู่ติดถนนทำให้การเข้าถึงได้ง่าย
บ้านหลังที่ 4 	- บ้านบ้านคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นเดียว ขนาดพื้นที่ 171 ตร.ม. มีรั้วและประตูรั้วหน้าบ้าน - มีสนามหญ้าหน้าบ้านขนาดใหญ่ - มีศาลาพักผ่อน - มีการแบ่งพื้นที่ภายในบ้านเป็นสัดส่วน - มีชานหน้าบ้าน	- มีสนามหญ้าหน้าบ้านกว้างขวางทำกิจกรรมกลางแจ้งร่วมกันหรือทำเป็นศาลาที่นั่งพักผ่อนจัดสวนให้ได้ - สามารถปลูกผักสวนครัวได้ - ทิศตะวันออกมีลมผ่านในพื้นที่ได้ดี - ใกล้กับร้านค้า - ติดกับถนนเส้นหลักเข้าถึงได้ง่าย - มีความเป็นส่วนตัว - มีต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่ให้ร่มเงาได้ดี

6.3 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงที่ทุกรูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านส้มกบ

แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงภายใต้แนวคิดที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนและมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านล้วนแล้วแต่ตอบโจทย์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผ่านการบริการที่ทุกรูปแบบโฮมสเตย์ทั้งสิ้น หากแต่งงานวิจัยนี้เริ่มจากศักยภาพความพร้อมของบ้านตัวอย่าง และเจ้าของบ้านที่มีความสนใจ ผนวกกับอาจมีการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน และเชื่อมโยงกับพื้นที่เรียนรู้และท่องเที่ยวภายในชุมชนให้มีความชัดเจน และคำนึงถึงความสัมพันธ์กับการออกแบบสถาปัตยกรรมเชิงพื้นที่และเชิงพฤติกรรมมนุษย์และสภาพแวดล้อม โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการมีอาณาเขตครอบครอง พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล และภาวะเป็นส่วนตัวที่ใช้ในการออกแบบพื้นที่ภายในให้เป็นสัดส่วน สู่การออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน ด้านประโยชน์ใช้สอยพื้นที่และเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชน ดังนั้นแล้ว จึงยกตัวอย่าง 4 ด้านของมาตรฐานที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านส้มกบ ดังนี้

ด้านที่พัก โดยบ้านตัวอย่างทั้ง 4 หลัง มีความพร้อมในด้านองค์ประกอบพื้นฐานที่สามารถรองรับแขกได้ ซึ่งได้แก่ พื้นที่พักที่สะอาดสบาย พื้นที่ครัว พื้นที่ห้องน้ำแบ่งเป็นสัดส่วน และพื้นที่มุมพักผ่อนภายในบ้านรวมถึงพื้นที่สนับสนุนกิจกรรมวิถีชุมชน ได้แก่ ลานหน้าบ้าน พื้นที่ปลูกผักสวนครัว ศาลาพักผ่อน ซึ่งจะมีแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบ้านตัวอย่างแต่ละหลัง

ด้านอาหาร โดยพื้นฐานแล้วเจ้าของบ้านสามารถทำอาหารพื้นถิ่นได้เป็นอย่างดี สามารถให้บริการได้เป็นอย่างดี โดยมีแนวทางในการใช้พื้นที่ปลูกผักที่มีอยู่แล้ว และอาจมีการปรับปรุงเพิ่มเติมให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อสร้างกิจกรรมปลูกผักสวนครัวให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสรูปแบบวิถีชีวิตชุมชนได้

ด้านอรรถาธิบายไม่ตรีของเจ้าของบ้าน ในด้านนี้เจ้าของบ้านตัวอย่างทั้ง 4 หลังอรรถาธิบายดี และไม่ตรีเป็นอย่างดีจากการสมัครใจเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยนี้ และภายในบ้านมีพื้นที่ที่สามารถสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในวิถีชุมชนได้ เช่น การปลูกผักสวนครัว การเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร เป็นต้น

ด้านการนำเที่ยว โดยทางชุมชนได้มีการทำข้อมูลและพื้นที่ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าโคกขาวเป็นที่เรียบร้อย รวมถึงพื้นที่อื่น ๆ เช่น วัดในหมู่บ้าน การสำรวจพื้นที่นารอบหมู่บ้าน ซึ่งเจ้าของบ้านสามารถเป็นผู้แนะนำหรือประสานการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้

จากศักยภาพและความพร้อมเบื้องต้นของบ้านตัวอย่างทั้ง 4 หลัง ได้นำมาสู่แนวทางการออกแบบ การพัฒนาและปรับปรุงบางส่วนให้สอดคล้องกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยใน 4 ประเด็นข้างต้น ภายใต้ข้อจำกัดด้านการลงทุนหรืองบประมาณในการปรับปรุงของเจ้าของบ้าน จึงได้แนวคิดในการออกแบบตามลักษณะพื้นที่เดิมของบ้านตัวอย่าง ดังรายละเอียดและผลการออกแบบดังต่อไปนี้

6.3.1 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 1 มีแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการพื้นที่ภายในให้เป็นสัดส่วนชัดเจน โดยการแบ่งพื้นที่นอนให้มีความเป็นส่วนตัวด้วยการกั้นผนังห้อง การตกแต่งภายในบ้าน นำอุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่สื่อถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น กระดัง ตะกร้าสาน มาตกแต่งตามผนัง กำแพง เพดาน เสา เป็นต้น เฟอร์นิเจอร์ที่นั้งเป็นแคร่ไม้สำหรับรองรับแขกหรือนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจากการนั่งพูดคุยกัน จัดระเบียบแปลงผักให้เป็นสัดส่วน มีรั้วที่ชัดเจน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เปลี่ยนการปลูกดอกไม้กระถางตามพื้น ให้เป็นการวางเรียงในแนวตั้งตามกำแพง ให้เป็นแนวดันไม้เพิ่มความสวยงาม และการทำฉากที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ง่ายในกรณีที่มีการจัดกิจกรรมที่ใช้ในการต้อนรับแขกหรือนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการกำหนดบริเวณที่จัดกิจกรรม รวมถึงอาจมีการทำโต๊ะ ทำทางสำหรับวางของเพื่อโชว์ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แปลนและทัศนียภาพแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 1

6.3.2 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 2

1) ออกแบบปรับปรุงพื้นที่หน้าบ้านให้มีความร่มรื่นมากขึ้น โดยการเพิ่มการปลูกไม้ยืนต้น ไม้พุ่มหน้าบ้าน และเพิ่มศาลาใหม่เพื่อเพิ่มสร้างบรรยากาศให้น่าอยู่ พักผ่อนได้สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งช่วงกลางวันและกลางคืน

2) ออกแบบปรับปรุงกำแพงรั้วทางทิศเหนือและทิศใต้ ให้มีการบังสายตาจากภายนอก โดยใช้วัสดุไม้ และเพิ่มการปลูกไม้พุ่มในกระถางไว้ข้างบ้านเพื่อประดับเพิ่มบรรยากาศที่ดี สวยงาม

3) การปรับปรุงพื้นที่ภายในบ้านโฉงชั้นที่ 1 โดยการทำผนังกันห้องนอนและห้องครัว ให้ลมสามารถผ่านเข้าออกได้สะดวก ระบายอากาศได้ดี จัดห้องครัวติดกับร้านค้า และออกแบบให้มีเคาน์เตอร์เสิร์ฟอาหารจากด้านข้างได้ ส่วนพื้นที่ชั้นที่ 2 จัดให้เป็นพื้นที่นอน ให้มีหน้าต่างเปิดระบายอากาศ และปรับการเชื่อมทางเดินประตูหลังบ้านให้เข้าออก ได้ง่ายขึ้น ทำให้ทางสัญจรสะดวกขึ้นกว่าเดิมมาก ดังภาพที่ 5

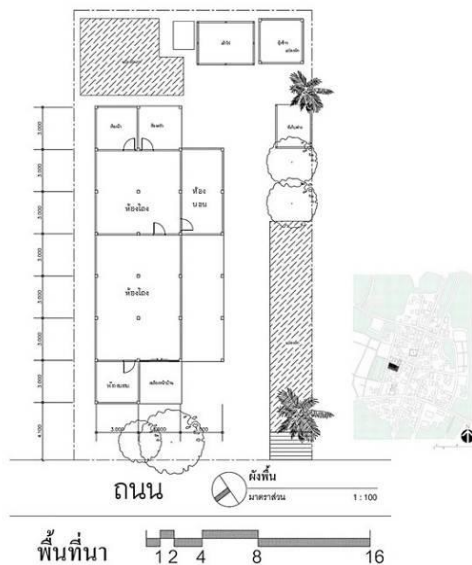
ภาพที่ 5 แผนและทัศนียภาพแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 2

6.3.3 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 3

1) ออกแบบและจัดแปลงผักให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยมีการจัดแยกแปลงผักตามประเภทพืชพรรณ และหมวดหมู่การใช้งาน เช่น แปลงที่ 1 ปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อนำไปประกอบอาหาร แปลงผักที่ 2 ปลูกพืชสมุนไพรเพื่อนำไปทำผลิตภัณฑ์หรือนำไปเป็นส่วนประกอบของการนวดแผนไทย

2) ออกแบบปรับปรุงพื้นที่พักผ่อนนอกบ้าน เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับชุมชน เช่น นวดแผนไทย โดยใช้สมุนไพรที่ปลูกไว้ที่แปลงผัก หรือเป็นพื้นที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวที่กลับมาจากทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้

3) ตัวอาคารภายในบ้าน มีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับนอนพักผ่อนให้เป็นหมวดหมู่ และนำไม้ไผ่มาเรียงติดกันเพื่อทำเป็นฉากกั้นห้องน้ำ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แปลนและทัศนียภาพแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 3

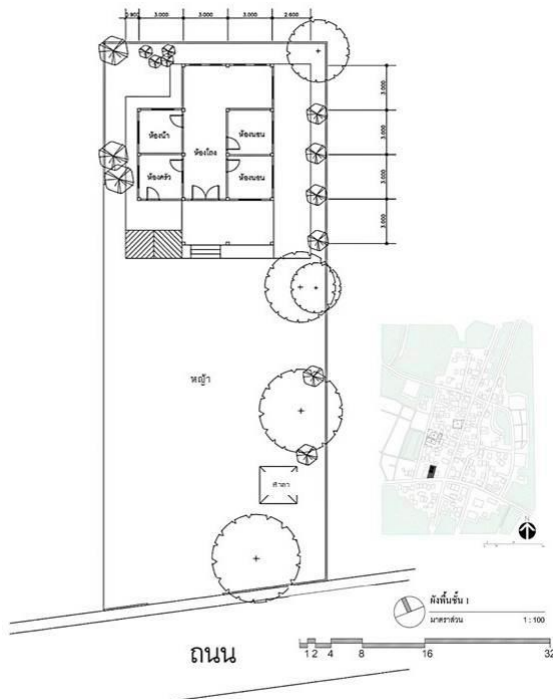
6.3.4 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 4

1) เพิ่มการปลูกไม้ยืนต้นด้านข้างของบ้านเพิ่ม เพิ่มพื้นที่ปลูกไผ่ต้นไม้ เพื่อให้ร่มเงาส่วนหน้าบ้านให้มีบรรยากาศสบายตา ร่มรื่น และนำพักผ่อนในช่วงกลางวัน

2) ออกแบบทางเดินจากหน้าบ้านเข้าสู่ภายในบ้านให้ง่าย และสะดวกขึ้น และเพิ่มที่นั่งหน้าพักผ่อนหน้าบ้านให้มองชมวิวดูได้

3) ออกแบบจำลองการตั้งแคมป์ ให้มีที่กางเต็นท์พักผ่อน เหมาะสำหรับกิจกรรมรอบกองไฟหน้าบ้าน สามารถดูดาวช่วงกลางคืน และเสริมบรรยากาศรอบตัวได้ดี

4) ออกแบบแปลงผักหน้าบ้านด้านข้างให้เป็นสัดส่วน ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แผนและทัศนียภาพแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงบ้านตัวอย่างหลังที่ 4

7. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยนี้ ได้ผู้สนใจปรับปรุงบ้านเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์จำนวน 4 หลัง ซึ่งมีความพร้อมและศักยภาพเบื้องต้นตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 4 ด้านเบื้องต้นสำคัญ เนื่องจากเป็นโครงการตัวอย่างของชุมชนที่เพิ่งเริ่มจัดทำ ได้แก่ 1) ด้านที่พัก 2) ด้านอาหาร 3) ด้านอธยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้าน และ 4) ด้านการนำเที่ยว โดยบ้านตัวอย่างทั้ง 4 หลังมีลักษณะรูปแบบเรือนอีสานสมัยใหม่ รูปแบบทรงชาลุ ที่มีหลังคาจั่วสูงกว่ารูปแบบเทศบาล โครงสร้างไม้กึ่งปูน มีทั้งแบบชั้นเดียวและแบบ 2 ชั้น โดยชั้นล่างเป็นกอกอูฐอาบปูน ชั้นบนเป็นไม้ ประตูหน้าต่างสำเร็จรูป พื้นที่ใช้สอยชั้นบนกันห้องเป็นสัดส่วนเปิดโล่ง สำหรับพื้นที่หลังนอน ห้องพระ โถง ส่วนชั้นล่างใช้เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ สำหรับรับแขก ทำครัว ห้องน้ำ และที่จอดรถ (ธนัศร์ เสถียรนาม และนพดล ตั้งสกุล, 2559) มีรั้วบ้านปลูกกล้วย พื้นที่บริเวณบ้านเป็นลานกว้าง มีองค์ประกอบที่แสดงถึงวิถีชุมชน ได้แก่ แปลงปลูกผัก ศาลาพักผ่อน ฝูงฉาง ลานกลางแจ้ง เป็นต้น และลักษณะพื้นที่ภายในบ้านมีองค์ประกอบของพื้นที่นอนพัก ห้องน้ำ ห้องครัว มีทั้งถูกแบ่งเป็นสัดส่วน และไม่เป็นสัดส่วน ซึ่งมีการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ 4 ด้านเบื้องต้น จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ และลักษณะของพื้นที่บ้านตัวอย่างทั้ง 4 หลัง จึงเห็นจุดที่ต้องปรับปรุงและเพิ่มเติมบางส่วน โดยมีแนวทางในการออกแบบปรับปรุงด้วยกัน 3 ประเด็นหลัก คือ

7.1 การจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน สอดคล้องกับมาตรฐานด้านที่พัก ที่ต้องการลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วน ที่พักที่นอนสะอาดและสบาย มีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่สะอาดมิดชิด และมีที่พักผ่อนภายในบ้านหรือชุมชน ซึ่งบ้านตัวอย่างทั้ง 4 หลัง

สอดคล้องด้านนี้ โดยความสะดวกสบายต่อการใช้งานในพื้นที่ ทั้งในส่วนด้านที่พักภายในบ้าน มีการแบ่งพื้นที่นอน พื้นที่ห้องน้ำ และพื้นที่ครัว ให้เป็นระเบียบ และเป็นสัดส่วนมากขึ้น ในส่วนภายนอกบ้าน ให้มีการจัดแปลงปลูกผักสวนครัวให้มีระเบียบ แบ่งแปลง ผักกับพื้นที่กิจกรรมชัดเจน

7.2 เสนอแนะเพิ่มเติมกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนและพื้นที่ของบ้านตัวอย่าง ปรับปรุงพื้นที่พักผ่อนนอกบ้านเพื่อทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน เช่น นวดแผนไทย โดยใช้สมุนไพรที่ปลูกไว้ที่แปลงผัก หรือเป็นพื้นที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว ที่กลับมาจากทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ ในรูปแบบศาลาหรือนั่งจากวัสดุในท้องถิ่นหาง่าย หรือการเสนอกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ปัจจุบัน คือ การเพิ่มจุดกางเต็นท์สำหรับนอนดูดาวในเวลากลางคืนได้ การจัดพื้นที่กิจกรรมสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศ ในการรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อส่งเสริมการจัดการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาพักอาศัยในโฮมสเตย์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐาน ด้านอัยยาศัยไมตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก โดยการสร้างความคุ้นเคยให้ผู้มาพัก การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในวิถีของชุมชน

7.3 การจัดกิจกรรมนำเที่ยว เสนอจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว กำหนดกิจกรรมรายฤดูกาล รวมไปถึงการร่วมกัน ปลูกพืช ผักสวนครัว และสมุนไพรตามฤดูกาล สามารถนำไปสู่กิจกรรมให้โฮมสเตย์ได้ เช่น นำพืช ผัก มาตกแต่งอาหารเพื่อเพิ่มความ น่าสนใจและเป็นการให้ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากพืชผักที่มีอยู่รอบตัวมารับประทานให้เกิดสุขภาพที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางการพัฒนาการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ให้คงเสน่ห์ มีอัตลักษณ์ สามารถสะท้อนชุมชน กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีของ หมู่บ้านสัมผัส เช่น กิจกรรมเดินป่าเรียนรู้ผืนป่าที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในอำเภอชื่นชม ทั้งด้านอาหาร อากาศ สมดุลของ ธรรมชาติ และการพึ่งพาอาศัยป่า หรือการทำอาหารที่ได้จากแหล่งอาหารทั้งเห็ด และพืชผักสมุนไพร เป็นต้น สามารถสื่อสาร และบอกเล่าเรื่องราวของท้องถิ่นได้ (นิชากรณัฐ เจริญผลาก, 2550)

ผลการศึกษาในครั้งนี้ได้ตอบสนองวัตถุประสงค์และสามารถส่งเสริมศักยภาพการชุมชนตามความต้องการของตัวแทน ผู้ที่มีความสนใจปรับปรุงบ้านพักและเป็นการเตรียมพร้อมการรองรับการบริการที่จะมีขึ้นในอนาคต เพื่อให้สามารถรองรับผู้ที่สนใจ เข้าพักและเรียนรู้วิถีชุมชนร่วมกับป่าโคกข้าวตอกไป ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 4 ด้านเบื้องต้นอย่างครบถ้วน อีกทั้ง โครงการยังเป็นการบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนของนิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อนำ องค์ความรู้ของหลักสูตรในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ สู่การบริหารวิชาการและการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

แนวทางการพัฒนารูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านสัมผัส อำเภอชื่นชม จังหวัด มหาสารคาม เป็นโครงการวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2565 ทางคณะทำงานขอขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกๆ ท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กรวรรณ สังขกร. (2555). *ความรู้พื้นฐานและมาตรฐานโฮมสเตย์* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย. (2558). *มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ชัชวาล ทัดศิวัช. (2550). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR): มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัย เพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยรามคำแหงกรุงเทพฯ.
- นิชากรณัฐ เจริญผลาก. (2550). *การจัดการธุรกิจโฮมสเตย์ของชุมชนชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่*. งานนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พันธ์ทิพย์ รามสูตร. (2540). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม*. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียนมหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- พงศ์เสวก อนนกจันทพร. (2561). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 7(1), 55-67

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง*. กรุงเทพมหานคร.

สรีตา ศรีสุวรรณ และบงกช เตชมิตร. (2562). แนวทางการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ให้คงเสน่ห์ และแตกต่าง อย่างมีอัตลักษณ์ เพื่อ
ตอบโจทย์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. บทความวิชาการ. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 8(1), 1-13

นิธิเดชน์ เชิดพุทธ. (2549). *การท่องเที่ยวเชิงพักอาศัยตามบ้านโฮมสเตย์บ้านพองใต้ ตำบลวังยางอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์*
(รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยนเรศวร.